

detta som gav Svenska kommunalarbetsförbundet och Folksam anledning att 1961 bilda en kommitté med uppgift att studera och ställa förslag i frågan.

Kommittén har börjat med två delfrågor, dels framlagt förslag om ambulanspersonalens utbildning, dels om en minimistandard för transportfordonen och deras inredning och utrustning.

I utbildningsfrågan föreslogs en alltför kort och otillräcklig undervisning, varför kommittén fick vidkännas betydande kritik av sakkunniga instanser. Denna del av undersökningskomplexet har nu omhändertagits i medicinalstyrelsen för fortsatt utredning. Likaså fortsätter Centrala sjukvårdsberedningen genom en särskild kommitté med standardisering av ambulans typer och utrustning.

I sitt tredje betänkande har kommittén lämnat en framställning av ambulansväsendets utformning i Sverige och i utlandet. Man påpekar bristen på bestämt huvudmannaskap och framställer avsevärda anmärkningar mot ett privatdrivet sjuktransportväsende. Kommittén anser att samordning och enhetlighet icke kan nås annat än genom offentligt huvudmannaskap och ett ambulansväsende i samhällelig regi. Idealet anses vara ett av sjukvårdshuvudmännen ägt ambulansväsende som fungerar utan kostnad för patienten. Kommittén har även undersökt järnvägs- och flygtransporterna och deras förutsättningar. Utredningen framhåller att transportväsendet måste anses vara en sjukvårdsangelägenhet och att sjukvårdskunnig personal skall omhänderta de skadade redan från början och behandla dem under transporten in mot sjukhusen om så kräves.

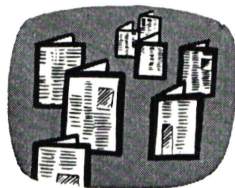
En rad skäl talar för att ambulanserna knyts till sjukhusen och att personalen vid ambulanserna integreras med övrig sjukvårdspersonal. På vissa ställen krävs dock ambulansförläggning även annor-

städes och kommittén håller öppet hur organisationen under sådana förhållanden skall kunna genomföras. En omfattande utredning ägnas även alarmeringsfrågan samt frågan om transportväsendets kapacitet och beredskap i övrigt.

Mot beredningens mera långtgående organisationsförslag har representanterna för landstingsförbundet och stadsförbundet som deltagit i utredningen anfört reservation. Det är enligt deras mening nödvändigt att sjukvårdshuvudmännen själva får tillfälle att organisera transportväsendet utifrån de förutsättningar som på olika ställen föreligger.

Läkarna har genom sina organisationer tidigare allvarligt kritiserat förslaget i utbildningsfrågan. En rad sakkunniga läkare har under senare tid ingått i kommittén. I läkarförbundets yttrande förklarar man sig enig med kommittén om att sjuktransportfrågan är en sjukvårdsangelägenhet och att huvudmannaskapet och ansvaret för sjuktransporterna skall åvila sjukvårdshuvudmännen och ambulanserna helst förläggas till sjukhusen. En allmängiltig standard eller vissa minimikrav i fråga om ambulansernas utformning och utrustning bör fastställas, likaså att bärarna får svensk standard genom CRB:s försorg. Personalens utbildning bör ungefär motsvara vad som gäller för sjukvårdsbiträden vid sjukhusen. Ytterligare klarlägganden krävs beträffande transportkostnaden för patienterna inom ett ambulansväsende i sjukvårdshuvudmannens regi anser läkarförbundet.

Enligt proposition av den 29 april nr 159 till riksdagen föreslås ändrad lydelse av 3 § sjukvårdslagen, varigenom landstingskommun skall tillse att inom sjukvårdsområdet finns ändamålsenlig organisation för transport till och från sjukhus eller läkare av personer, vilkas tillstånd kräver att transporten utföres med fordon, som är inrättat för ändamålet.

UR PRESS- DEBATTEN

De obotfärdigas förhinder

Med denna rubrik på en understreckare i *Svenska Dagbladet* går professor Erik Wellander tillrätta med en del kommentarer till de 140 läkarnas uttalande i moraldebatten. Han yttrar bl. a.:

Tydligen uppfattas läkarnas aktion i första rummet som ett lömskt angrepp mot dem som berömmar sig av att ha skänkt vårt folk dess rådande välmåga och lovar fortsatt stigande standard.

I Stockholms-Tidningen finner förtrytelsen de adekvata orden. Expressens förklaring att skrivelsen "förtjänar mötas med stor respekt" avvisas med snabb indignationsberedskap: "Alla andra iakttagare, med ögon och förnuft i behåll, är annars ense om att denna medeltidsmässiga aktion inte förtjänar mötas med annat än förakt och beklämning... De är 140 blinda kvaackare i moral... Mycket pekar på att de inte ens är så många som 140. Det är, som ofta i sådana här sammanhang, uppenbart fråga om ett antal politruker som påstår sig företräda yrkesintressen och lockar oskyldiga kolleger med sig. Dessa har fortfarande chansen att betacka sig för sällskapet och återupprätta litet av sitt anseende... Regeringen är van vid åtskilliga besynnerliga uppvaktningar. Men sällan har någon skrivelse varit mera förtjänt än denna av snabb remiss till papperskorgen".

Stockholms-Tidningen kan också utpeka de politruker som lockat oskyldiga kolleger med sig: "En av undertecknarna hade vunnit förstapris som prenumerantvärare för nazisttidningen 'Vägen framåt'. Två av initiativtagarna visar sig tillhöra

Moralisk upprustnings bästa kapp-rustare osv."

Därmed är lösenordet givet. Dessa som har skrivit under är icke blott personer med fastlåsta moralbegrepp", "gammaldags moralister fullproppade av allsköns fördomar", "perukstockar", "bigotta och trångbröstade, fanatiker och sexualneurotiker", de är också "en samling välkända reaktionära före detta eller nya nazister". De hundrafyrtio läkarna vädjan är en "MRA-appell mot den svenska moralens förfall". "Ikladda den vita rockens falska auktoritet i ordets egentliga mening oanständiga reaktionärer."

Besynnerligt! När så mycken indignation bådas upp, riktas den icke mot påvisade och allmänt erkända missförhållanden i samhället utan mot dem som reagerar och yrkar på att något göres för att råda bot på eländet.

Uppsala Nya Tidning, som finner läkarskrivelsens formulering mindre lyckad, gör denna reflexion: "Det blev för många fraser. Men väger därför fakta mindre tungt?" Samma tanke framförs av en under-tecknare: "Jag anser inte att det är huvudsaken varifrån något kommer utan vad som sägs". Tankegången för i minnet ett ord av lektor P. P. Waldenström i andra kammaren: Om djävulen själv säger att två gånger två är fyra, så tror jag honom.

Nu är ju översexualiseringen och promiskuiteten ingen isolerad företeelse i vårt moderna samhälle utan en yttring bland andra av den förvirring, för att icke säga förvildning, som präglar så vida områden av nutidens kulturliv. Det rör sig icke blott om en brist på normer, estetiska såväl som etiska, det visar sig en strävan att till varje pris vara annorlunda, att avvika från vedertagna beteendemönster, att bryta gällande sed.

Den som bryter mot gängse konventioner prisas som orädd, djärv, tuff, även där icke ringaste risk hotar. Sådana begrepp som djärvhet och mod förutsatte förr åtminstone ett blygsamt mått av trotsad fara — detta betydelseelement har nu bortfallit, den fräcke och hänsynslöse blir en bragdman även där den fara han löper är obefintlig.

Vad som för närvarande ter sig mest oroande är naturligtvis de allt vanligare och allt räre våldsbrotten.

Även när krav reses på skydd för människor och egendom, effektivt skydd mot våldsgärningar och skadegörelse, skjuts ansvaret un-

dan med skenbart ansvarsfylld hänvisning till behovet av forskning: Vi vet för litet om gangstermentaliteten och möjligheterna att påverka denna, här måste forskning till, och vi måste avbida dess resultat. Och med kännedom om sociologisk-statistisk och psykologisk-pedagogisk forsknings utsikter att nå entydiga resultat kan man lugnt slå sig till ro medan otryggheten och rättslösheten griper omkring sig.

På goda grunder fäster de hundrafyrtio läkarna uppmärksamheten på skolans fostrande verksamhet. Denna drivs nu alltmer i den riktningen att undervisningen objektivt meddelar fakta exempelvis rörande alkohol och sexualliv och sedan lämnar de unga fritt val enligt eget bedömande mellan erbjudna möjligheter.

Det är icke skolans uppgift att lämna sina oefarna elever i ovisshet om vad som är rätt och vad som är orätt, om vad god sed bjuder och vad osed har för följder. Skolans disciplin måste upprätthållas, samhällets auktoritet hävdas. De hänsynslösa måste läras hänsyn. Den välartade huvudparten av ungdomen har rätt att lära i skolan utan att terroriseras av annorlunda sinnade. Rättssäkerheten måste upprätthållas, varje medborgare skall kunna röra sig utomhus utan att riskera att bli antastad och misshandlad.

Den nu stadigt fortskridande nedbusningen har med fog jämförts med den samtidiga nedsmutsningen av vatten och luft. Sådan ofärd avvärs sannerligen icke genom prat som går ut på att förringa farorna och misstänkliggöra dem som varnar.

Utbildningen av service-personal

Alla prognoser tyder på att utbildningen inom värdeyrkena blir en av de "tunga" sektorerna i yrkesskoleväsendet. Det gäller då också att se till att denna utbildningsgren ges möjligheter att konkurrera med andra utbildningsvägar, säger *Stockholms-Tidningen*.

Det kan den inte i dag, trots allt som görs, inte minst av de fackliga organisationerna både för kvantitativa och kvalitativa förbättringar inom sjuk- och åldringsvårdens utbildningsverksamhet.

De ekonomiska villkor som bjuds eleverna inom sjukvården är hyggliga — och blir ännu bättre när studiesociala utredningens förslag genomförs. Det är inte längre där de stora problemen ligger. Dessa gäller i stället kanske främst utbildningens innehåll och de särbestämmelser som finns just på detta område.

Det är t. ex. inte möjligt att starta en utbildning inom sjukvården i direkt anslutning till grundskolan. Det betyder att många av dem som eljest skulle söka sig till vårdutbildning ser sig tvungna välja andra yrkesbanor. Man går inte och väntar i två år på att få börja en grundutbildning när det finns andra studievägar som inte har sådana åldersspärrar.

Här får sjukvården lov att tänka om. 1960-talets 16-åring är säkert lika mogen som 1800-talets 18-åring för vilken bestämmelsen om åldersgränsen inrättades.

Tidningen argumenterar livligt för biträdespersonalens möjligheter att utbilda sig till sjuksköterskor. Undersköterskeskolan är en återvändsgränd, sägs det. Tydligt är, att den Thapperska kommitténs utredning och slutsatser numera underkännes. Huvudmännen borde själva bereda vägen för en fortsatt biträdeskarriär, föreslår tidningen.

Men har inte sjuksköterskorna bestämt sagt ifrån att de inte vill ha någon rekrytering "underifrån", att sjuksköterskeskolorna egentligen bara skulle ta in studenter?

Jovisst, men det finns ju ingen anledning ta hänsyn till ett så antikverat krav. Här måste samtliga parter inom sjukvården tänka om. Varför skulle just sjukvården av alla samhällssektorer stå till tjänst med återvändsgränder i en tid då de avskaffas på alla andra håll?

Frågan är om och i vad mån vårdbiträdena skulle uppskatta dessa omsorger. Om vi inte missminner oss har direkta enkäter visat, att så inte skulle bli fallet. Man föredrar bestämd arbetstid och mindre ansvar, då lönen är acceptabel. Sjuksköterskornas situation är alltför väl känd, framför allt av biträdespersonalen.

Sjukvårdskrisen

"Två gånger i vinter har handelshögskolans aula varit skådeplats för heta attacker på sjukvården i Göteborg" meddelar *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* i en ledare om sjukvårdskrisen. Det rör sig framför allt om de starkt pockande vårdbehoven inom långtids- och åldringsvård och om personalproblemen. Tidningen för ett kraftigt språk.

Sommaren är snart här igen, den mörkaste årstiden för de sjuka och deras anhöriga. Nästan en tredjedel av sjukhusplatserna var avstängda under semestermånaderna i fjol, och det finns ingen anledning att se ljusare på situationen i år. Vi har fått veta att sjukvårdsstyrelsen i Göteborg annonserar efter sjuksköterskor i Norrland under rubriken En sommar på Väst-kusten. Sådana försök att fylla de

gapande luckorna verkar nästan rörande hjälplösa.

Åtskilliga läkare dristar sig i dessa tider att hävda att sjukvården inte längre får dra sig för att köpa arbetskraft på samma sätt som ett industriföretag skaffar sig nödvändig specialpersonal — genom att betala bättre där det behövs. Berörda myndigheter brukar stegra sig inför den tanken, och även om man på sina håll skulle vilja ge sig in på experimentet sätter riksavtalen effektivt stopp för alla planer i den vägen.

Dessa avtal är som bekant omdiskuterade. Nog finns det visst fog för uppfattningen att de lagrar som här har vunnits vid förhandlingsbordet i själva verket inneburit kännbara förluster för samhället. Ingen kan heller påstå att sjuksköterskorna sökt tillkämpa sig otillbörliga fördelar med hjälp av de starka kort som omständigheterna spelat dem i händerna. Det kan utan vidare slås fast att sjuksköterskorna fortfarande är ekonomiskt

missgynnade med hänsyn till yrkets art och olägenheter av olika slag.

Vi står obestriddligen mitt uppe i en katastrofsituation — den som tvivlar rekommenderas att följa en distriktssköterska på hennes dagliga rond bland sjuka och orkeslösa åldringar som inte får tillnärmelsevis den vård de behöver. Katastrofer kräver extraordinära åtgärder. Om det finns något skäl att tro att ökat ekonomiskt vederlag kan underlätta sjukvårdens personalrekrytering — har vi då rätt att avstå från att pröva den vägen? Det borde vara möjligt att motivera ett dylikt steg på ett sådant sätt att man inte behöver frukta krav på extrafavörer också från andra yrkesgrupper. Det finns kanske andra lika effektiva metoder. Må man då pröva dem i stället. Hittills har inga som helst krafttag för sports. Skall vi komma till rätta med den akuta sjukvårdskrisen fordras åtgärder av så radikal natur att de sannolikt måste bygga på ett ställningstagande i regeringen. Kan vi vänta ett förlösande ord från socialministern?

SOCIALMEDICINSK TIDSKRIFT

Redaktion, expedition: Villagatan 5, Stockholm Ö.
Tel. 23 00 50 (växel). Postgiro 11 79.

Annonssavdelning: Red. Nils Byttner, Strandliden 60,
Vällingby. Tel. 38 52 99, 38 77 58

Redaktör och ansvarig utgivare: Dr Erik
Husmark.

Redaktionssekreterare: Överläkare Nils Brage
Nordlander.

Prenumerationspris: helår kr. 25:—, halvår
kr. 13:—. Studentprenumeration: helår kr.
13:—. Lösnummer kr. 3:—.

Tidskriften utkommer med 10 nummer per år
(1 per mån. utom juli och aug.).

Återgivande helt eller delvis av originalartiklar ur SMT utan angivande av källan förbjudes.

ANNONSPRISER:

Omslagets andra och fjärde sida Kr. 400:—
Helsida „ 350:—

Halvsida Kr. 200:—
Kvartsida „ 125:—
mm-pris kr. 1:10 pr enkel
spalt

Spalthöjd 210 mm
Spaltbredd 70 mm
Sidans bredd 150 mm
(2 spalter)